

ГЕОГРАФІЯ

УДК 339.92:51

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2026-1-1>

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ ЄС: ПРОСТОРОВІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ГРИНФІЛД-ІНВЕСТИЦІЙ ДО 2030 РОКУ

Безуглий Віталій Вікторович

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри географії,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

ORCID ID: 0000-0001-6454-3635

Сизенко Олег Володимирович

старший викладач кафедри географії,

завідувач лабораторії топографії, картографії і дистанційних методів,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

ORCID ID: 0000-0002-9158-1693

Актуальність дослідження зумовлена зростаючим впливом транснаціональних корпорацій на просторову організацію європейського господарства та формуванням нових інвестиційних осей у контексті «зеленої» та цифрової трансформації. Потреба в науковому осмисленні структурних змін, що відбуваються під впливом ТНК, посилюється поглибленням глобальної конкуренції за інвестиції та трансформацією моделі економічного розвитку країн ЄС. **Предметом дослідження** є процеси транснаціоналізації європейського економічного простору, що проявляються через діяльність транснаціональних корпорацій, просторову структуру іноземних інвестицій, та їхній вплив на економічний розвиток країн ЄС. **Метою роботи** передбачено аналіз сучасного господарства країн Європейського Союзу в умовах зростаючої транснаціоналізації з акцентом на ролі найбільших транснаціональних корпорацій у формуванні економічного простору ЄС та моделюванні динаміки залучення гринфілд-проектів прямих іноземних інвестицій (ПІІ). В основі **методології дослідження** покладено комплексно-географічний підхід із використанням статистичного методу, а також застосування методу моделювання динаміки залучення гринфілд-проектів прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у період 2025–2030 рр. з урахуванням їхньої кількості й оголошеної вартості. Застосовано також порівняльно-географічний аналіз і синтез, математичну обробку статистичних даних тощо. **Результати роботи** мають теоретичне та практичне значення, яке простежується у виявленні просторових закономірностей транснаціоналізації європейського економічного простору та визначенні стратегічних орієнтирів для підвищення інвестиційної привабливості країн ЄС. **Сфера застосування результатів:** результати можуть бути використані в Україні для формування національної стратегії залучення прямих іноземних інвестицій, розроблення регіональних програм економічного розвитку й адаптації європейських підходів до інтернаціоналізації бізнесу та посилення інтеграції України до європейського економічного простору. **Висновки:** європейські ТНК відіграють ключову роль у транснаціоналізації та структурній модернізації економічного простору ЄС, забезпечуючи інвестиції, зайнятість населення та розвиток високотехнологічних секторів. Просторовий аналіз та прогнозування гринфілд-інвестицій демонструють зміщення центрів інвестиційної активності та вказують на необхідність стратегічного переорієнтування периферійних країн на більш капіталоемні й технологічні проекти. **Перспективи подальших досліджень** полягають у прогнозуванні транснаціоналізації з урахуванням геополітичних ризиків та змін у глобальній конкурентній динаміці прямих іноземних інвестицій.

Ключові слова: глобалізація, транснаціоналізація, Європейський Союз, транснаціональні корпорації, багатонаціональні корпоративні групи, моделювання.

TRANSNATIONALIZATION OF THE EU ECONOMIC SPACE: SPATIAL PATTERNS AND FORECASTS OF GREENFIELD INVESTMENTS BY 2030

Bezugly Vitaly Viktorovich

PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor,
Head of the Department of Geography,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-6454-3635

Syzenko Oleh Volodymyrovych

Senior Lecturer, Department of Geography,
Head of the Laboratory of Topography, Cartography, and Remote Sensing,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-9158-1693

The relevance of the study is driven by the growing influence of transnational corporations on the spatial organization of the European economy and the formation of new investment axes in the context of the green and digital transitions. The need for scholarly understanding of the structural changes occurring under the impact of TNCs is further reinforced by intensifying global competition for investment and the ongoing transformation of the economic development model of EU member states. The subject of the study is the processes of transnationalization within the European economic space, manifested through the activities of transnational corporations, the spatial structure of foreign investments, and their impact on the economic development of EU member states. The aim of the study is to analyze the current economy of the European Union countries in the context of increasing transnationalization, with a focus on the role of the largest transnational corporations in shaping the EU economic space and modeling the dynamics of greenfield foreign direct investment (FDI) projects. The research methodology is based on a comprehensive geographical approach using statistical methods, as well as the application of modeling the dynamics of greenfield foreign direct investment (FDI) projects for the period 2025–2030, taking into account both their number and announced value. Comparative-geographical analysis and synthesis, along with mathematical processing of statistical data, were also employed. The results of the study have both theoretical and practical significance, which is manifested in identifying the spatial patterns of the transnationalization of the European economic space and determining strategic guidelines for enhancing the investment attractiveness of EU countries. Scope of application of the results: The results can be used in Ukraine for the development of a national strategy for attracting foreign direct investment, the design of regional economic development programs, the adaptation of European approaches to business internationalization, and the strengthening of Ukraine's integration into the European economic space. Conclusions: the study demonstrates that transnational corporations play a decisive role in shaping the spatial structure of the European economic space and influencing the dynamics of greenfield foreign direct investment projects. The identified patterns of transnationalization can serve as a basis for developing strategic measures to enhance investment attractiveness and guide economic policy in EU countries and Ukraine. Prospects for further research: future studies should focus on forecasting transnationalization while considering geopolitical risks and shifts in the global competitive dynamics of foreign direct investment.

Keywords: globalization, transnationalization, European Union, transnational corporations, multinational corporate groups, modeling.

Постановка проблеми. Глобалізація сучасного світового господарства супроводжується суттєвим посиленням активності та міжнародного впливу транснаціональних корпорацій (ТНК) розвинених країн, зокрема країн Європейського Союзу. ТНК відіграють ключову роль у розвитку світогосподарських зв'язків, реалізуючи глобальні стратегії, що об'єднують національні, регіональні та світові ринки. Для європейської економіки процес транснаціоналізації став повсякден-

ністю, а ТНК вийшли на принципово новий рівень діяльності, функціонуючи в багатьох сферах господарства та виробляючи широкий спектр товарів і послуг.

Актуальність дослідження полягає в аналізі сучасного господарства країн Європейського Союзу в умовах глобалізації та транснаціоналізації. Вивчення місця найбільших транснаціональних корпорацій у господарському комплексі ЄС дає можливість зрозуміти їх вплив на економічний розвиток регіону та світу загалом.

Тема пропонованого наукового дослідження тісно пов'язана з необхідністю розв'язання цілої низки проблем, пов'язаних із посиленням просторової нерівномірності інвестиційного розвитку країн Європейського Союзу, асиметрією розміщення транснаціонального капіталу, збереженням моделі «ядро – периферія», а також зростанням залежності окремих національних економік від стратегічних рішень транснаціональних корпорацій в умовах зеленої та цифрової трансформації. Тому тема цього дослідження спрямована на вдосконалення методики суспільно-географічного вивчення процесів транснаціоналізації європейського економічного простору, просторової диференціації гринфілд-інвестицій та їх впливу на формування територіальної структури господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження ролі транснаціональних корпорацій у системі господарських відносин стало предметом уваги широкого кола вітчизняних і зарубіжних учених-економістів. Серед них – роботи Дж. Даннінга, Г. Чесна, Р. Вернона, М. Портера, Ч. Кіндлебергера, які заклали теоретичні засади аналізу поведінки ТНК на світових ринках. Значний внесок у вітчизняну наукову думку зробили дослідження О. Білоруса, З. Луцишина, Н. Мешко, О. Мозгового, Я. Столярчука, А. Філіпенко й інших українських науковців, що розкрили особливості функціонування ТНК в контексті глобалізаційних процесів.

Чимало уваги провідні вітчизняні економісти приділяють дослідженню ролі транснаціональних корпорацій в економічному розвитку країн Європи. У центрі їхнього аналізу – вивчення впливу ТНК на інвестиційні потоки, технологічна модернізація та структурні трансформації в економіках держав ЄС, а також формування їхніх конкурентних переваг у глобальному економічному просторі. І. І. Гаврилюк [1] зазначає, що за сучасних умов ТНК відіграють важливу роль у розширенні глобальних економічних зв'язків і міжнародного поділу праці, справ-

ляючи як позитивний, так і негативний вплив на розвиток багатьох, зокрема європейських, країн. Т. В. Марченко [2] наголошує, що характерною рисою європейських ТНК є орієнтація на індивідуальні компетенції працівників і стимулювання внутрішньої конкуренції між ними та підрозділами. Така внутрішня політика, на її думку, забезпечує як підвищення управлінської ефективності, так і формування гнучких структур і швидку адаптацію до змін глобального ринку. Т. В. Ярема [3] підкреслює, що в умовах європейської інтеграції саме ТНК володіють провідними технологічними платформами, формуючи ключові мережеві вузли та визначаючи напрями розвитку інноваційно-виробничих і комунікаційних процесів усередині ЄС.

Існують також вагомі напрацювання у сфері географічного дослідження особливостей формування та просторової структури діяльності транснаціональних корпорацій у країнах Європи. Зокрема, заслуговують на увагу праці В. Безуглого [4], О. Мамчур та І. Ванди [5], І. Смирнова [6, 7], А. Пильгуна та Ю. Брайчевського [8] та ін., де висвітлено ключові чинники територіальної диференціації діяльності ТНК, охарактеризовано їхні регіональні стратегії та визначено роль європейського економічного простору у формуванні сучасних моделей корпоративної присутності.

Таким чином, сучасна наукова база свідчить про наявність ґрунтового теоретичного й емпіричного доробку щодо ролі транснаціональних корпорацій у розвитку світового та європейського господарства, значну частину досліджень зосереджено на розкритті механізмів їх функціонування та впливу на національні економіки й регіональні ринки. І водночас глибшого емпіричного дослідження потребує просторово-часова диференціація транснаціоналізації економічного простору ЄС у контексті гринфілд-інвестицій через аналіз територіальної асиметрії їх розміщення, динаміки кількісних і вартісних параметрів, а також моделювання майбутніх тенденцій залучення таких проєктів у країнах ЄС на середньострокову перспективу.

Формулювання цілей статті. Метою цього дослідження є аналіз сучасного господарства країн Європейського Союзу в умовах зростаючої транснаціоналізації. Особлива увага приділяється ролі найбільших транснаціональних корпорацій у формуванні економічного простору ЄС та моделюванню динаміки залучення гринфілд-проектів прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у період 2025–2030 рр. з урахуванням їхньої кількості та оголошеної вартості.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі завдання: проаналізувати сутність процесу транснаціоналізації та особливості діяльності транснаціональних корпорацій у ЄС; визначити місце європейських транснаціональних корпорацій у світовій глобалістиці; розглянути вплив транснаціональних корпорацій на сучасне господарство Європейського Союзу; провести просторово-часовий прогноз кількості й вартості гринфілд-проектів ПІІ у країнах ЄС, ЄАВТ та Великій Британії на період до 2030 р. з використанням гібридного підходу на основі методу Хольта та панельної векторної авторегресії (VAR) з інтеграцією фундаментальних факторів Eurostat (темпи зростання ВВП, рівень безробіття, витрати на НДДКР, якість регулювання); виявити територіальні закономірності та типи інвестиційного розвитку країн Європи.

Інформаційні дані та методи дослідження. У цьому дослідженні використовувалися різні методи для аналізу транснаціоналізації сучасного господарства Європейського Союзу. Основними джерелами інформації були статистичні дані, наукові публікації, звіти міжнародних організацій та аналітичні матеріали. Для збору даних використовувалися такі офіційні джерела, як Євростат [9], Світовий банк [10] і Міжнародний валютний фонд (МВФ) [11]. Також були використані рейтинги Fortune Global 500 [12], Forbes Global 2000 [13] та звіти Financial Times. Дослідження базувалося на комплексному підході, що передбачає кількісні та якісні методи аналізу.

Контент-аналіз наукових публікацій, звітів та аналітичних матеріалів надав можливість

виявити основні тенденції та закономірності в діяльності ТНК. Аналіз проводився за допомогою програмного забезпечення NVivo, що дає змогу кодувати й аналізувати текстові дані. Для обробки й аналізу даних використовувалися статистичні пакети SPSS, Stata та R. Завдяки цьому вдалося забезпечити точність та надійність результатів. Візуалізація даних здійснювалася за допомогою графіків і картодіаграм, що дало можливість наочно представити результати аналізу та полегшити їх інтерпретацію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Постійні зміни у світовій економіці формують новий інвестиційний клімат, що водночас створює виклики й відкриває можливості для європейських економік, роблячи процес транснаціоналізації особливо значущим. Трансформаційні процеси проявляються через інтернаціоналізацію виробництва, розвиток продуктивних сил, зростання ролі глобального бізнесу та поглиблення взаємозв'язків між національними економічними системами у сферах виробництва, обміну, споживання й розподілу ресурсів. З огляду на це глобальний бізнес не лише формує умови для подальшого розвитку транснаціональних корпорацій, а й сам перебуває під значним впливом змін у міжнародному економічному середовищі, що підкреслює важливість транснаціоналізації Європи в сучасних умовах [14].

Перші транснаціональні корпорації (ТНК) з'явилися у Європі ще в XIX ст., працюючи переважно у сфері видобутку та збуту мінеральної сировини. Після Другої світової війни завдяки економічному відновленню та лібералізації торгівлі за політикою ГАТТ діяльність ТНК значно активізувалася. Традиційні картелі поступово витіснили міжнародні концерни, які орієнтувалися на глобальну експансію [4]. Із середини 1970-х років економічне зростання країн ЄС сприяло посиленню експорту капіталу через прямі інвестиції, а частка ТНК ЄС у світових інвестиційних потоках зростала, зокрема завдяки компаніям з Німеччини, Великої Британії, Франції, Нідерландів та Італії.

Загальна кількість транснаціональних корпорацій у Європейському Союзі за цей період зросла приблизно вдвічі, до 8–9 тис., що свідчить про масштабну інтеграцію європейських компаній у глобальну економіку. За даними рейтингу Fortune Global 500 [12], країни Європейського Союзу посідають третю позицію у світі за кількістю найпотужніших ТНК (рис. 1).

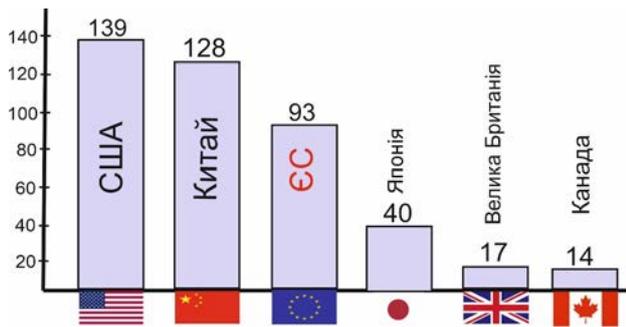

Рис. 1. Розподіл ТНК за країнами світу у 2024 р. (за [12])

Американський журнал Fortune (Fortune Global 500) кожного року складає рейтинг 500 найбільших ТНК на підставі показників капіталізації (обсягу продажу продукції у вартісному виразі або виручки) та чистого прибутку. І, за його даними, у 2024 р. світовий рейтинг очолила американська компанія Walmart із показником ринкової капіталізації 648,1 млрд дол., тоді як перша європейська ТНК (автомобільний концерн Volkswagen із ринковою капіталізацією у 348 млрд дол.) посідає лише 11-те місце. Загалом у топ-500 найбільших світових ТНК із цього списку входять 30 ТНК із Франції (Total Energies, Électricité de France, Renault Group, L'Oréal, Bouygues, Crédit Agricole, Christian Dior, AXA Group та ін.), 29 із Німеччини (Volkswagen, Uniper, Mercedes-Benz Group AG, BMW AG, Allianz SE, Deutsche Telekom, BASF, Siemens AG, Bayer AG, Deutsche Bank, Daimler Truck Holding тощо), 11 із Нідерландів (Stellantis, Airbus, ING Group, LyondellBasell Industries тощо), 9 із Іспанії (Repsol, Iberdrola, ACS, Telefónica S.A. тощо), 5 із Італії (Enel, Eni, Intesa Sanpaolo та ін.), по 2 з Данії (Maersk і Novo Nordisk)

та Ірландії (Accenture, CRH) та по 1 з Австрії (OMV Group), Бельгії (Anheuser-Busch InBev), Люксембургу (ArcelorMittal), Польщі (Orlen) і Португалії (Jeronimo Martins).

Водночас авторитетне видання Forbes [13] щороку публікує свої рейтинги найбільших і найвпливовіших ТНК світу, аналізуючи вже ширше коло учасників із даними щодо 2000 транснаціональних компаній. І до цього списку потрапили вже 260 компаній із 18 країн ЄС. За цим списком найбільше ТНК зосереджено в Німеччині, Франції, Нідерландах, Італії, Ірландії. За ними йдуть Іспанія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Австрія, Польща, Греція, Люксембург. Навіть уже по одній ТНК мають Словенія, Румунія і Чехія. Загалом, за даними Forbes, із 2000 найбільших ТНК світу у 2024 р. на країни Європейського Союзу припадало 13 % від всіх ТНК, які увійшли до цього рейтингу (рис. 2).

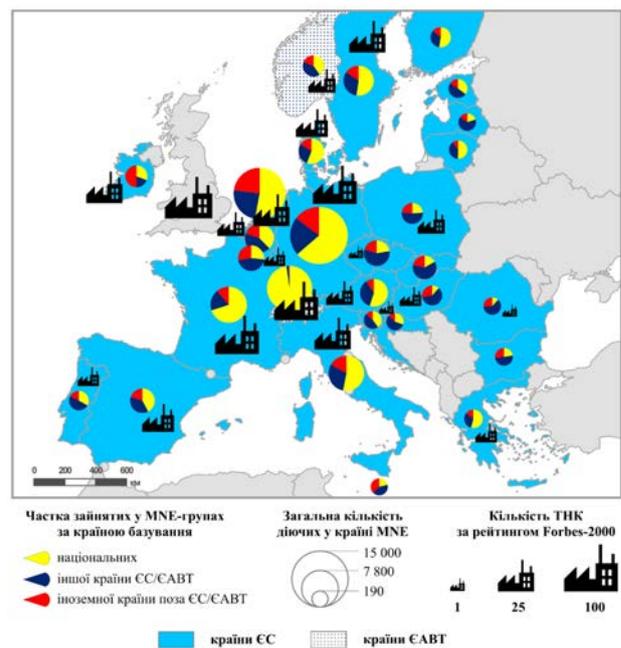

Рис. 2. Кількість ТНК по країнах ЄС за рейтингом Forbes-2000 за [13] та розподіл за країнами базування та зайнятість місцевого населення в багатонаціональних корпоративних групах за [18]

Усі європейські ТНК здійснюють діяльність у різних секторах економіки, охоплюючи широкий спектр виробничих і сервісних напрямів. Подібно до американських і японських ТНК, для європейських упродовж

останніх десятиліть характерною стала глобальна тенденція до зменшення частки корпорацій у традиційних галузях. Первинно ТНК формувалися переважно у сфері видобувної промисловості, однак уже в 1980-х роках їхня частка та вплив істотно скоротилися, поступившись місцем автомобілебудівним та електротехнічним компаніям. Подальший розвиток науково-технічної революції зумовив висунення на провідні позиції компаній, що спеціалізуються у високотехнологічному секторі послуг.

Однією з основних переваг діяльності європейських ТНК є їх здатність залучати значні фінансові ресурси та інвестувати їх у розвиток нових технологій. Так, європейський виробник акумуляторів для електромобілів Automotive Cells Company (ACC) у лютому 2024 р. вклав 4,4 млрд євро у побудову трьох «гігафабрик» в країнах Європи [15]. А іспанська енергетична транснаціональна компанія Iberdrola у 2025 р. оголосила, що планує інвестувати у 2025–2028 роках понад 58 млрд євро на прискорення «електрифікації економіки». Лише у 2024 р. компанія інвестувала 17 млрд євро у розвиток «чистої» генерації та енергомереж, зокрема у відновлювані джерела та модернізацію іспанських електромереж [16].

ТНК також відіграють важливу роль у створенні робочих місць. Вони забезпечують зайнятість мільйонів людей у різних країнах ЄС, що сприяє зниженню рівня безробіття та підвищенню рівня життя населення. Окрім прямої зайнятості, транснаціональні корпорації стимулюють появу нових робочих місць у суміжних секторах завдяки розвитку ланцюгів постачання, аутсорсингу та кооперації з місцевими підприємствами. Їхня діяльність часто супроводжується передаванням сучасних технологій і управлінських практик, що підвищує кваліфікацію місцевої робочої сили та створює можливості для професійного зростання [17].

Так, німецька Volkswagen Group забезпечує роботою понад 650 тис. людей у більш ніж 100 країнах, підтримуючи розвиток автомобільної промисловості, суміжних сфер

і локальних ланцюгів поставок. Компанія Siemens, яка є однією з найбільших ТНК у ЄС, забезпечує роботою понад 300 тис. осіб у різних країнах світу. А шведська компанія ІКЕА, що має понад 170 тис. працівників по всьому світу, не лише створює робочі місця в роздрібній торгівлі, логістиці та виробництві меблів, а й стимулює розвиток локальних постачальників та інновацій у сфері сталого дизайну. Таким чином, європейські ТНК відіграють ключову роль у формуванні сучасного ринку праці й економічному розвитку.

Сучасна європейська статистика дедалі більшої уваги приділяє обліку й аналізу діяльності так званих *багатонаціональних корпоративних груп* (multinational enterprise groups, MNE-груп). Під ними розуміють міжнародні підприємства, що здійснюють виробничу або сервісну діяльність у більш ніж одній країні й об'єднують пов'язані між собою національні компанії на основі виробничої, управлінської та науково-технічної інтеграції [17]. Хоча в науковій літературі такі групи нерідко ототожнюють із ТНК, у статистичній практиці ЄС наголошується, що MNE-групи не повністю відповідають класичному визначенню ТНК. Водночас за своїми структурними характеристиками, наявністю іноземних дочірніх підприємств і філій та масштабами міжнародної діяльності вони суттєво наближені до транснаціональних корпорацій.

За останні два десятиліття кількість багатонаціональних корпоративних груп у ЄС неухильно зростає. Якщо на початку 2000-х років їхня кількість обчислювалася лише кількома десятками тисяч, то впродовж наступних років процес глобалізації та поширення міжнародних виробничих ланцюгів призвів до значного їх зростання. У 2022 р. в країнах ЄС та Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ) було зареєстровано понад 146 тис. таких груп, а вже у 2023 р. їхня чисельність сягнула приблизно 151 тис. [18]. Це свідчить про те, що навіть попри економічні коливання, пандемічні наслідки та зміни у світовій економічній

політиці, європейський бізнес продовжує процес інтернаціоналізації, а іноземні компанії продовжують розширювати свою присутність у європейському просторі.

Найбільша кількість таких груп спостерігається у країнах із високим рівнем розвитку фінансових ринків, інвестиційної привабливості та логістичної інфраструктури. Традиційно лідерами є Німеччина, Нідерланди, Франція, Італія, а також країни поза межами ЄС, тісно пов'язані з європейськими ринками, – Швейцарія та Норвегія. Водночас значна кількість груп, що працюють у ЄС, контролюється з-за його меж, зокрема із США, Великої Британії та Китаю. Це відображає важливість Європейського Союзу як регіону для розміщення виробництв, науково-дослідних підрозділів, сервісних центрів та торговельних представництв (рис. 2).

Для наукового аналізу впливу транснаціоналізації на просторову організацію європейської економіки доцільно ґрунтуватися на емпіричних показниках діяльності іноземних афілійованих підприємств, що функціонують під контролем материнських компаній, зареєстрованих в інших державах. Тут важливим показником є валовий випуск дочірніх підприємств багатонаціональних корпоративних груп. Він відображає повну вартість товарів і послуг, які вони виробляють у приймаючій країні.

Для аналізу використано базу даних аналітичної діяльності багатонаціональних підприємств ОЕСР/Євростат [19], яка містить двосторонню матрицю валового випуску за 2020 р. у мільйонах євро в поточних цінах. Охоплено 32 європейські країни (ЄС, ЄАВТ, а також Велика Британія) і понад 70 країн походження материнських компаній. Після агрегації усіх галузей отримуємо повний зріз виробництва під іноземним контролем (рис. 3).

Аналіз просторової конфігурації потоків свідчить про виокремлення трьох ключових напрямів транснаціонального контролю: внутрішньоєвропейського, що характеризується високим рівнем економічної інтеграції в межах спільного ринку; трансатлан-

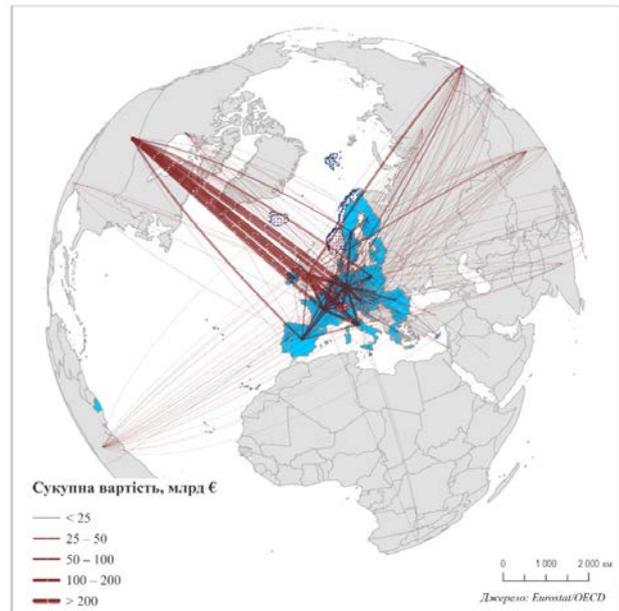

Рис. 3. Сукупна річна вартість товарів і послуг, створених філіями ТНК у країнах ЄС/ЄАВТ у 2020 р. (за [19])

тичного, який вирізняється найбільшими масштабами валового випуску; та азіяського, що формується під впливом Китаю, Японії та Південної Кореї і справляє особливо відчутний ефект на країни Східної Європи, насамперед у секторі автомобілебудування.

Просторово-візуальний аналіз (рис. 3) чітко показує асиметрію: понад 80 % іноземно-контрольованого випуску припадає на Захід і Північ ЄС, тоді як Південь і Схід залишаються на периферії з часткою лише 7–9 %. Модель «ядро – периферія» у європейській транснаціоналізації зберігається навіть через тридцять років після створення єдиного ринку.

Одним із ключових інструментів оцінки майбутньої привабливості європейських країн для транснаціональних корпорацій є прогнозування кількості оголошених гринфілд-проектів прямих іноземних інвестицій (такі інвестиції, за яких іноземна компанія створює підприємство «з нуля» у приймаючій країні) [20]. На відміну від злиттів та поглинань (M&A), гринфілд-інвестиції є найбільш чутливими до довгострокових очікувань щодо зростання ринку, стабіль-

ності інститутів, доступності кваліфікованої робочої сили та інфраструктурної готовності, що робить їх ідеальним індикатором стратегічної привабливості країни для ТНК.

У дослідженні використано часові ряди кількості оголошених гринфілд-проектів за 2003–2024 рр. [21], які охоплюють 27 країн ЄС, 4 країни ЄАВТ (Ісландію, Ліхтенштейн, Норвегію, Швейцарію) та Велику Британію – загалом 32 економіки. Для кожної країни сформовано окремий часовий ряд із 22 спостереженнями. Спочатку для прогнозування було використано метод лінійного експоненційного згладжування Хольта [22]. Він добре працює з короткими та середньостроковими часовими рядами, де є тренд, але немає чіткої сезонності. Модель Хольта розвиває ідею простого експоненційного згладжування, додаючи трендовий компонент (1.1–1.3).

Рівень (L):

$$L_t = \alpha Y_t + (1-\alpha)(L_{t-1} + T_{t-1}) \quad (1.1)$$

Тренд (T):

$$T_t = \beta(L_t - L_{t-1}) + (1-\beta)T_{t-1} \quad (1.2)$$

Прогноз Y на h кроків уперед:

$$Y_{t+h} = L_t + h \cdot T_t \quad (1.3)$$

де Y_t фактичне значення в момент t ; α – коефіцієнт згладжування рівня; β – коефіцієнт згладжування тренду.

Параметри α і β було оптимізовано для кожного ряду окремо методом максимальної правдоподібності (MLE) у пакеті statsmodels (Python). У вибірці середнє значення α коливається в межах 0,38–0,46, а β – від 0,12 до 0,28, що демонструє помірну інерцію тренду.

На другому етапі модель Хольта було вдосконалено шляхом інтеграції додаткових статистичних показників, отриманих із бази Eurostat, а саме: реального темпу приросту ВВП [23], що відображає ринковий потенціал; рівня безробіття [24] – інверсний індикатор доступності та відносної вартості робочої сили; витрати на НДДКР [25], що є маркером інноваційного середовища й індексу якості регулювання [10], складеного на основі Doing Business Distance to

Frontier та Single Market Scoreboard, що відображає інституційну привабливість. Для прогнозування значень екзогенних змінних на 2025–2030 рр. використано офіційні макропрогнози Європейської комісії та ЄЦБ, які передбачають поступове прискорення зростання ВВП ЄС до 1,4–1,6 % щорічно у 2027–2030 рр., стабілізацію безробіття на рівні 5,8–6,2 % та подальше нарощування витрат на НДДКР до 2,45 % ВВП до 2030 р.

Удосконалення моделі здійснювалося за гібридною схемою: було скориговано панельну векторну авторегресійну модель на основі даних за 2003–2024 роки з використанням фіксованих ефектів для кожної країни та визначено імпульсні функції відгуку, які показали, що зростання ВВП на 1 відсотковий пункт асоційоване з додатковими 0,92–1,18 проектами (залежно від країни), зростання витрат на НДДКР на 0,1 в. п. ВВП – з +0,6–0,9 проектами. У підсумку базовий прогноз за методом лінійного експоненційного згладжування було скориговано на прогнозовані зміни фундаментальних факторів (2).

$$Y_{t+h}^{adj} = Y_{t+h}^{Holt} + \sum_k \beta_k \cdot \Delta X_{k,t+h} \quad (2)$$

де β_k – інений коефіцієнт чутливості, $\Delta X_{k,t+h}$ – прогнозована зміна k -того фактора.

Отримана гібридна модель значно перевершила за точністю однофакторний варіант Хольта: середньоквадратична помилка прогнозу знизилася на 27–32 %, коефіцієнт детермінації зріс до 0,91–0,94.

Результати моделювання показали, що загальний прогноз для ЄС-27 у 2030 р. становить 7276 проектів (+39 % до рівня 2024 р.), для ЄАВТ – 330, для Великої Британії – 1514 проектів. Сумарно Європа (32 країни) може досягти 9120 гринфілд-проектів щорічно до 2030 р., що на 44 % перевищує показник 2024 р. Найвищі темпи приросту матимуть країни Південної та Східної Європи, зокрема Португалія (+13,3 %), Мальта (+11,1 %), Греція (+11,1 %), Словенія (+11,5 %), що пояснюється одночасним ефектом «дога-

няючого розвитку» (вищі темпи ВВП), значним припливом коштів NextGenerationEU та активізацією інвестування у відновлювані джерела енергії і туризм. Окремо відзначимо й такі технологічні хаби, як Нідерланди (+10,9 %), Ірландія (+9,9 %), Люксембург (+10,3 %) і країни Балтії, що демонструватимуть високі темпи завдяки зростанню витрат на НДДКР та спеціалізації на дата-центрах, фінансових технологіях і біофармацевтиці.

Важливим елементом аналізу процесів транснаціоналізації європейського економічного простору є порівняння динаміки двох базових індикаторів: кількості гринфілд-проектів прямих іноземних інвестицій та їх оголошеної вартості. Зіставлення цих індикаторів дає можливість виокремити класифікацію держав ЄС за змінами цих показників у 2030 р. порівняно з 2024 р.

1. *Модель подвійного зростання* (Португалія, Іспанія, Італія, Ірландія, Нідерланди, Греція) характеризується одночасним збільшенням кількості проектів та їхньої вартості. Це зумовлено активним залученням капіталоемних мегапроектів у відновлюваній енергетиці, що фінансуються як за кошти European Green Deal, так і приватним капіталом азіяських та американських ТНК.

2. *Модель «кількість переважає вартість»* (Болгарія, Румунія, Чехія, Словаччина, країни Балтії) демонструє зростання кількості проектів за одночасного зниження або стагнації їхньої сукупної вартості. Найбільш показовим прикладом є Болгарія, яка після інвестиційного піка 2021–2024 рр., обумовленого реалізацією масштабних проектів у сфері будівництва сонячних електростанцій, планує спрямовувати нові інвестиції переважно в середні та малі об'єкти логістики, підприємства легкої промисловості та ІТ-сервіси.

3. *Модель «мікродержавного обмеження»* (Мальта, Люксембург) вирізняється фізичним вичерпанням доступних для промислового будівництва територій і жорсткими екологічними / регуляторними бар'єрами. Кількість проектів залишається стабільною або незначно зростає, тоді як середня вартість одного проекту різко знижується.

4. *Модель стабільних лідерів* (Німеччина, Франція, Польща, Швеція, Фінляндія, Данія) зберігає збалансоване зростання обох показників за стабільно високої середньої вартості проекту (45–65 млн дол.). Велика Британія, попри Brexit, у 2030 р. матиме найвищу середню вартість одного проекту (понад 64 млн дол.) завдяки проектам у фінансових технологіях та офшорній вітровій енергетиці.

Виникнення негативних тенденцій за вартістю зі зростанням кількості проектів у країнах другої та третьої груп є закономірним проявом переходу від екстенсивної до інтенсивної моделі залучення прямих іноземних інвестицій. Після завершення «великої хвилі» гігафабрик (2019–2025 рр.) нові інвестиції, найімовірніше, переорієнтуються на менш капіталоемні проекти другого-третього рівня ланцюга постачання, сервісні центри, НДДКР та розширення існуючих потужностей. Країни економічної периферії ЄС стоять перед стратегічним вибором: або зберегти високі темпи залучення проектів шляхом зниження їхньої доданої вартості (ризик закріплення ролі «складальних майданчиків»), або цілеспрямовано підвищувати середню капіталоемність через розвиток високотехнологічних ніш, кластерів НДДКР та «зелених» технологій другого покоління. Останній шлях потребує суттєвого нарощування витрат на дослідження й розробки, вдосконалення регуляторного середовища та формування спеціалізованих інвестиційних пропозицій, орієнтованих на проекти вартістю понад 100 млн дол.

Проведене зіставлення прогнозованої кількості та вартості гринфілд-проектів прямих іноземних інвестицій дає змогу не лише кількісно оцінити майбутню динаміку транснаціоналізації, а й виявити просторові закономірності її територіальної диференціації в межах Європейського Союзу, країн ЄАВТ та Великої Британії. Особливо показовим є перерозподіл інвестиційних потоків у напрямі «зеленої» та цифрової трансформації. Якщо у 2000–2015 роках просторова структура гринфілд ПІІ значною мірою від-

повідала класичній моделі «ядро – напів-периферія – периферія», то в прогностичному періоді 2026–2030 рр. спостерігається формування двох додаткових меридіональних осей високої інвестиційної активності: західної (Піренейський півострів – Північна Франція – Бенілюкс) та східної (Польща – Угорщина – Румунія – Болгарія – Греція). Ці осі значною мірою збігаються з напрямками реалізації European Green Deal, Net Zero Industry Act та основними транспортно-енергетичними коридорами Транс'європейської мережі.

Водночас простежується й чітка зональність за рівнем середньої капіталоемності проєктів (рис. 4). Найвищі значення (понад 50 млн дол. за проєкт) прогноуються

у країнах мегалополісу «Блакитний банан», натомість у країнах Східної та Південної Європи середня вартість одного проєкту поступово знижується до 15–25 млн дол., що може свідчити про перехід до постіндустріальної моделі залучення інвестицій, орієнтованої на сервісні центри, логістичні хаби та проєкти другого-третього рівня глобальних ланцюгів доданої вартості.

Наведена картографічна модель є не лише ілюстрацією отриманих результатів, а й аналітичним інструментом для подальшого географічного дослідження. Вона дає змогу простежити зміщення центрів тяжіння транснаціонального капіталу, оцінити ступінь збалансованості інвестиційного розвитку та виявити потенційні зони ризику

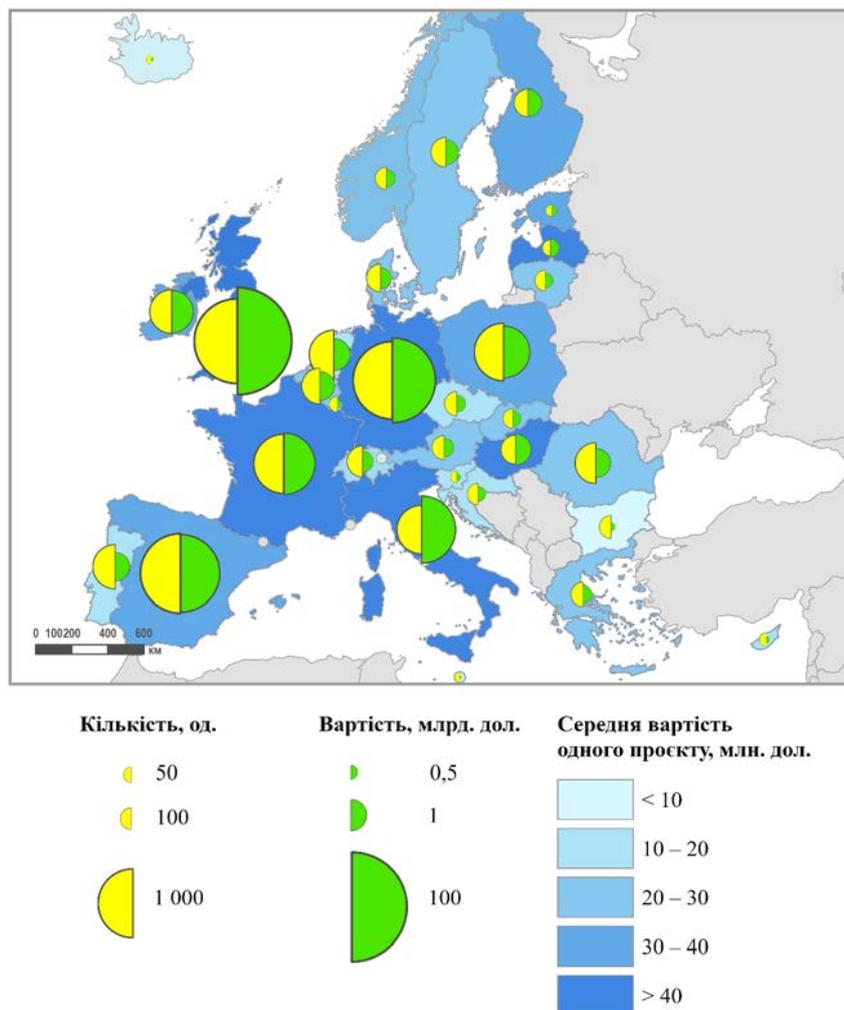

Рис. 4. Прогнозована кількість і вартість гринфілд-проєктів прямих іноземних інвестицій у ЄС, ЄАВТ та Великій Британії на 2030 р.

втрати конкурентних позицій через зниження середньої капіталоємності проєктів. Саме ці аспекти визначатимуть подальшу траєкторію транснаціоналізації господарства Європейського Союзу в умовах посилення глобальної конкуренції за прямі іноземні інвестиції. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку сценарного прогнозування з урахуванням геополітичних ризиків та детальне моделювання секторальної структури гринфілд-інвестицій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз діяльності транснаціональних корпорацій у європейському економічному просторі свідчить про їхню центральну роль у процесах транснаціоналізації та інтеграції в глобальну економіку. Європейські ТНК демонструють здатність мобілізувати значні фінансові ресурси, інвестувати у високотехнологічні сектори та розвиток інфраструктури, що сприяє прискоренню технологічного прогресу та модернізації економік країн – членів ЄС. Вони забезпечують масову зайнятість, стимулюють розвиток суміжних галузей, сприяють передачі передових технологій і управлінських практик, що підвищує кваліфікацію робочої сили та зміцнює конкурентоспроможність регіонів. Структурні зміни у складі та секторній спеціалізації ТНК, а також їхнє зростання на глобальних ринках підкреслюють значущість транснаціоналізації для економічного розвитку Європи та формування сучасного інвестиційного й інноваційного середовища.

Європейські країни демонструють різноманітні моделі залучення інвестицій: від подвійного зростання капіталоємних та кількісних показників до переважання кількості над вартістю й обмежень фізичного та регу-

ляторного характеру. Ці тенденції свідчать про поступовий перехід від екстенсивної моделі інвестицій до більш інтенсивної, орієнтованої на високотехнологічні сектори, науково-дослідні розробки та «зелені» технології, що підвищує стратегічну стійкість і конкурентоспроможність регіонів ЄС.

Проведене прогнозування кількості та вартості гринфілд-проєктів прямих іноземних інвестицій свідчить про очікуване значне зростання транснаціональної активності у Європі до 2030 року, з особливо високими темпами в Південній та Східній Європі та технологічних хабах Західної Європи. Гібридна модель, що інтегрує макроекономічні та інституційні фактори, дала можливість підвищити точність прогнозів і виявити просторову диференціацію інвестиційних потоків: формуються нові західна та східна меридіональні осі високої активності, водночас зберігається зональність за середньою капіталоємністю проєктів. Результати вказують на перехід частини країн до інтенсивної моделі інвестування з акцентом на високотехнологічні та «зелені» проєкти, тоді як економічна периферія ризикує закріпити роль «складальних майданчиків». Аналітична та картографічна моделі надають цінний інструментарій для оцінки стратегічної привабливості країн, планування інвестиційної політики та подальших досліджень з урахуванням геополітичних ризиків і секторальної структури гринфілд-інвестицій.

Подальші дослідження доцільно зосередити на сценарному прогнозуванні транснаціоналізації з урахуванням геополітичних ризиків та змін у глобальній конкурентній динаміці прямих іноземних інвестицій.

Література

1. Гаврилюк І. І., Булик М. О. Новітні тенденції розвитку ТНК під впливом міжнародної інвестиційної діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2025. № 1. С. 16–21.
2. Транснаціональні корпорації : навч.-метод. посібник. Уклад.: Т. В. Марченко. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 184 с.
3. Ярема Т. В. Регіональна інноваційна система ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Випуск 42. С. 150–154.
4. Безуглий В. В. Транснаціоналізація сучасного господарства Євросоюзу. *Географія та туризм*. 2010. Вип. 5. С. 115–120.

5. Мамчур О., Ванда І. Економічна глобалізація макрорегіонів світу: методичні особливості суспільногеографічних досліджень. *International scientific journal "Grail of Science"*. 2022. № 17. С. 544–550.
6. Smurnov Ihor, Mylnychuk Tetiana, Tokarchuk Oleksandr, Berezivskyi Yaroslav, Gron Oleksandra. The Impact of Geopolitical risks on Global Supply Chains, *Journal of Information systems Engineering and Management*. 2025. Vol. 10. P. 582–589.
7. Географія світового господарства : навч. посіб. За ред. Смирнова І. Г., Олійника Я. Б. Київ : Знання. 2014. 450 с.
8. Пильгун А. О., Брайчевський Ю. С. Географія міжнародної торгівлі товарами країн Європейського Союзу. *Географія та туризм*. 2015. Вип. 32. С. 135–146.
9. Євростат. URL: ec.europa.eu/eurostat.
10. World Bank. Regulatory quality in the European Union World Bank. Washington, DC : World Bank Group, 1996–2023. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_regulatory_quality/European-union/ (дата звернення: 04.12.2025).
11. Міжнародний валютний фонд (МВФ). URL: [worldbank.org](https://www.worldbank.org).
12. Рейтинг Fortune Global 500. URL: <https://fortune.com/ranking/global500/2024/>.
13. Рейтинг Forbes Global 2000. URL: <https://www.forbes.com/lists/global2000/>.
14. Багатонаціональні підприємства та глобальна економіка : монографія. За ред. О. Рогача. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 367 с.
15. Battery maker ACC secures financing for three European factories. URL: https://uk.investing.com/news/stock-market-news/battery-maker-acc-secures-financing-for-three-european-factories-3333191?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 04.12.2025).
16. Iberdrola will invest €58bn to 2028 (+30%) to accelerate growth in Networks in US & UK. URL: https://www.iberdrola.com/press-room/news/detail/iberdrola-invest-58-bn-to-2028-accelerate-growth-networks-us-uk?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 04.12.2025).
17. Давидова І. О., Величко К. Ю., Печенка О. І. Транснаціональні корпорації : навч. посіб. Харків, 2018. 241 с.
18. Multinational enterprise groups in EU-EFTA countries by controlling country – experimental statistics. *Eurostat*. DOI: https://doi.org/10.2908/EGR_MNE (дата звернення: 04.12.2025).
19. Multinational enterprises and global value chains. *Organisation for Economic Co-operation and Development*. URL: <https://www.oecd.org/en/data/datasets/multinational-enterprises-and-global-value-chains.html> (дата звернення: 04.12.2025).
20. McKellar J. Greenfield projects. *Infrastructure as Business*. New York, 2023. P. 181–193. DOI: <https://doi.org/10.1201/9781003396949-24> (дата звернення: 04.12.2025).
21. Annex table 15. Value of announced greenfield FDI projects, by sector/industry, 2003–2024. *World Investment Report 2025*. 2025. DOI: https://unctad.org/system/files/non-official-ocument/wir25_tab15.xlsx (дата звернення: 04.12.2025).
22. Holt C. C. Forecasting seasonals and trends by exponentially weighted moving averages. *International Journal of Forecasting*. 2004. Vol. 20 (1). P. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijforecast.2003.09.015> (дата звернення: 04.12.2025).
23. Real GDP growth rate. *Eurostat*. DOI: <https://doi.org/10.2908/TEC00115> (дата звернення: 04.12.2025).
24. Total unemployment rate, tps00203. *Eurostat*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/api/dissemination/sdmx/2.1/data/tps00203?format=TSV&compressed=true> (дата звернення: 04.12.2025).
25. Gross domestic expenditure on R&D by sector. *Eurostat*. DOI: https://doi.org/10.2908/SDG_09_10 (дата звернення: 04.12.2025).

References

1. Havryliuk, I. I., & Bulyk, M. O. (2025). Novitni tendentsii rozvytku TNK pid vplyvom mizhnarodnoi investytsiinoi diialnosti [The latest trends in the development of TNCs under the influence of international investment activity]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia – Scientific Notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Economics and Management*, 1, 16–21 [in Ukrainian].
2. Marchenko, T. V. (Ed.). (2022). *Transnatsionalni korporatsii: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Transnational corporations: educational and methodological manual]. Chernivtsi: Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovych [in Ukrainian].
3. Yarema, T. V. (2022). *Rehionalna innovatsiina systema YeS* [Regional innovation system of the EU]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 42, 150–154 [in Ukrainian].

4. Bezuhlyi, V.V. (2010). Transnatsionalizatsiia suchasnoho hospodarstva Yevrosoiuzu [Transnationalization of the modern economy of the European Union]. *Heohrafiia ta turyzm – Geography and Tourism*, 5, 115–120 [in Ukrainian].
5. Mamchur, O., & Vanda, I. (2022). Ekonomichna hlobalizatsiia makrorehioniv svitu: metodychni osoblyvosti suspilno-heohrafichnykh doslidzhen [Economic globalization of the world's macroregions: methodological features of socio-geographical research]. *International Scientific Journal “Grail of Science”*, 17, 544–550 [in Ukrainian].
6. Smyrnov, I., Mylnychuk, T., Tokarchuk, O., Berezivskiy, Y., & Gron, O. (2025). The impact of geopolitical risks on global supply chains. *Journal of Information Systems Engineering and Management*, 10, 582–589.
7. Smyrnov, I. H., & Oliinyk, Ya. B. (Eds.). (2014). *Heohrafiia svitovoho hospodarstva: navchalnyi posibnyk* [Geography of the world economy: textbook]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
8. Pylhun, A. O., & Braichevskiy, Yu. S. (2015). *Heohrafiia mizhnarodnoi torhivli tovaramy krain Yevropeiskoho Soiuzu* [Geography of international trade in goods of the European Union countries]. *Heohrafiia ta turyzm – Geography and Tourism*, 32, 135–146 [in Ukrainian].
9. Eurostat (n.d.). Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
10. World Bank (–023). *Regulatory quality in the European Union*. Washington, DC: World Bank Group. Retrieved December 4, 2025, from: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_regulatory_quality/European-union/.
11. International Monetary Fund (n.d.). Retrieved from: <https://www.worldbank.org>.
12. Fortune Global 500 (2024). Retrieved from: <https://fortune.com/ranking/global500/2024/>.
13. Forbes Global 2000 (n.d.). Retrieved from: <https://www.forbes.com/lists/global2000/>.
14. Rohach, O. (Ed.). (2020). *Bahatonatsionalni pidprijemstva ta hlobalna ekonomika: monohrafiia* [Multinational enterprises and the global economy: monograph]. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury [in Ukrainian].
15. Battery maker ACC secures financing for three European factories (n.d.). Retrieved December 4, 2025, from: <https://uk.investing.com/news/stock-market-news/battery-maker-acc-secures-financing-for-three-european-factories-3333191>.
16. Iberdrola will invest €58bn to 2028 (+30%) to accelerate growth in networks in US & UK (n.d.). Retrieved December 4, 2025, from: <https://www.iberdrola.com/press-room/news/detail/iberdrola-invest-58-bn-to-2028-accelerate-growth-networks-us-uk>.
17. Davydova, I. O., Velychko, K. Yu., & Pechenka, O. I. (2018). *Transnatsionalni korporatsii: navchalnyi posibnyk* [Transnational corporations: textbook]. Kharkiv [in Ukrainian].
18. Eurostat (n.d.). *Multinational enterprise groups in EU-EFTA countries by controlling country – experimental statistics*. https://doi.org/10.2908/EGR_MNE.
19. Organisation for Economic Co-operation and Development (n.d.). *Multinational enterprises and global value chains*. Retrieved December 4, 2025, from: <https://www.oecd.org/en/data/datasets/multinational-enterprises-and-global-value-chains.html>.
20. McKellar, J. (2023). *Greenfield projects*. In *Infrastructure as Business* (pp. 181–193). New York. <https://doi.org/10.1201/9781003396949-24>.
21. United Nations Conference on Trade and Development (2025). *Annex table 15. Value of announced greenfield FDI projects, by sector/industry, 2003–2024*. *World Investment Report 2025*. Retrieved December 4, 2025, from: https://unctad.org/system/files/non-official-ocument/wir25_tab15.xlsx.
22. Holt, C. C. (2004). *Forecasting seasonals and trends by exponentially weighted moving averages*. *International Journal of Forecasting*, 20 (1), 5–10. <https://doi.org/10.1016/j.ijforecast.2003.09.015>.
23. Eurostat (n.d.). *Real GDP growth rate*. <https://doi.org/10.2908/TEC00115>.
24. Eurostat (n.d.). *Total unemployment rate (tps00203)*. Retrieved December 4, 2025, from <https://ec.europa.eu/eurostat/api/dissemination/sdmx/2.1/data/tps00203>.
25. Eurostat (n.d.). *Gross domestic expenditure on R&D by sector*. https://doi.org/10.2908/SDG_09_10.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання 02.12.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування 30.12.2025
Дата публікації (оприлюднення) статті 24.03.2026